

Knygų lentynoje

Marita Fossum „Nužudyti drakoną“

Vaga, 2006

„Marita Fossum – žymi šiuolaikinė norvegų rašytoja, už savo trečiąjį romaną „Įsivaizduok“ (2005) apdovanota prestižiniu Brage prizu. „Nužudyti drakoną“ – tai antrasis autorės kūrinys“, – taip parašyta antroje knygos viršelio pusėje.

Kažkurioje savo trumpoje recenzijoje jau esu minėjusi, kad man susidarė nuomonė, jog Skandinavijos šalių rašytojai dažnai rašo apie psichikos ligonius ir jų išgyvenimus. Šis trumpas paprasto siužeto romaną – patekusios į psichiatrijos ligoninę po sūnaus narkomano mirties moters pasakojimas. Rašoma jos vardu. Veiksmo romane beveik nėra – ši moteris, Elzė, lyg pro miegus, o kartais snausdama ir vaistų paveikta, stebi vaizdą pro langą, sniegą, ligoninės aplinką, darbuotojus, pacientus, maistą, net musę, skraidančią po palatą, girdi atsklindančius garsus. Elzės pasakojimas lėtas, jame susipina praeities įvykiai, vizijos, garsai ir dabartiniai išpūdziai, kuriuos jos žvilgsnis ir klausia seka lėtai lyg kino kamera, moteris fiksuoja smulkias detales ir, atrodytų, nereikšmingus ligoninės įvykius. Knyga skaitoma lengvai, bet prisiminti tai, kas perskaityta, net ir po kelių dienų sunku. Net nežinau, patiko man romaną, ar ne. Liko keistas išpūdis. Taip pat keistas ir blankus romano viršelis (dail. Milda Zabarauskaitė) – turbūt taip sumanyta specialiai: ištiškusi kraujo dėmė su vandens lašeliais, gal – ašaromis.

Tarp tų vizijų, murmesių, paslaptinių garsų iškyla drakonas – pavojaus, grėsmės vaikui įvaizdis. Nužudyti drakoną – išgelbėti savo sūnų. Tokia kiekvienos motinos pareiga. Deja, Elzė to nesugebėjo. „...jei pasirodytų drakonas, kuris, pražiojęs nasrus, pripūstų liepsnos visą kambarį, aš užmuščiau jį, taip, aš tai padaryčiau, kartoja ji...“ – ne Elzė, o Elzės įsivaizduojama motina. „...aš negalėjau sugalvoti nieko kita, kas nuramintų vaiką, na, taip, jis juk dar mažas berniukas, dvidešimties metų, na, galbūt netrukus jam sukaks dvidešimt penkeri, bet juk tai nieko nereiškia, kai tu galvoji, kad po lova tūno ugnimi besispjaudantis siaubūnas, kuris, vos tik užges šviesa, kaipmat tave praris. Svarbiausia tada žinoti, kad mama yra šalia ir sako, vos tik jie išlįs, tuoj pat susidorosianti su jais“.

Elzė bando ieškoti atsakymų, kodėl žuvo jos sūnus Joachimas. Tiesą sakant, tuos atsakymus gali numanyti. Pati Elzė penkerių metų neteko motinos, augo skurde, tėvas „vidinėje švarko kišenėje nešiodavosi mažą žalią buteliuką, kurio etiketėje pavaizduotas gaidys“, greičiausiai, jis – ne tėvas, nes Elzė prisimena, kaip motina sakė: „tu esi kūdikėlis Jėzus, aš – Mergelė Marija. O tėtis – klausiu aš, – ar tėtis yra Juozapas? Tavo tėtis – statistas, sako mama. Aš klausiamai pažvelgiu į ją, nežinau, ar būti statistu yra gerai ar ne, nežinau, kas yra statistas. Ar jis ne Juozapas? – ir vėl klausiu aš, o mama atsako, ko gero, jis Juozapas. Juozapas juk tik buvo šalia, jis nebuvo Jėzaus tėvas...“ Elzė netekėjusi (panelė Hamer; knygoje nieko neužsiminta apie Joachimą tėvą).

Ligoninėje ji susidraugauja su Otu, panašiu į jos sūnų, globoja jį, bet Otas nusižudo. Tarp Elzės ir gydytojo užsimezga artimas ryšys, nes ir gydytojas savotiškas, psichiatras, kokie vaizduojami daugelyje knygų, jis turi bendra su Elze, nes ir jo sūnus pasikorė. Elzė mano, kad išrašyta iš ligoninės ji vakarieniaus su gydytoju ir jis jai galės sakyti: „Mieloji drauge“, „Mieloji mano mylimoji“...

Romane yra perdėm realistiškų patologinės anatomijos, narkomano gyvenimo aprašymų, ir pacientų teisių realijų iš šiuolaikinės psichiatrijos – tai ir fiksavimo diržai, ir guldymas į ligoninę: ligonės draugė kreipėsi į parlamentinę sveikatos apsaugos komisiją dėl padarytų procedūrinių klaidų, o gydytojas teisinasi: „...susidaro išpūdis, tarsi visi žmonės būtų pakankamai kompetentingi spręsti apie psichines ligas. Viena yra pats pacientas ir jo artimieji, bet tai smulkmė, palyginti su medicinos seserim, psichiatrijos darbuotojais, socialiniais darbuotojais ir studentais, net ir nekvalifikuotais darbuotojais – visi jie žino, kaip gydyti pacientus. Štai ir šiandien buvo atėjęs slaugas ir klausė, ar tau tikrai reikalingas gydymas vaistais. Tačiau tai ne viskas – yra daugybė visokiausių institucijų, o svarbiausia – politikai ir žurnalistai, nors esu tikras, kad ne viską čia suminėjau, nes neįmanoma išvardyti visų, kurie mano turį teisę reikšti savo nuomonę apie tai. Iš tiesų kuo mažiau žmonių išmano, tuo labiau tiki turį nuomonę tuo ar kitu klausimu. Juk, jei susprogsta vamzdis, ieškome santechniko, kai sugenda koks elektros prietaisas, kreipiamės į elektriką, ir kai kardiologas sako, kad reikia operuoti širdį ir pakeisti vožtuvą kiaulės širdies vožtuvu, niekam dėl to nekyla abejonių, bet kai žmogus turi psichinių problemų, iš karto visi sukyla. Aš juk negalėsiu normaliai atlikti darbo, jei vis reikės blaškytis ir gintis“.

Tiesą sakant, su tokia psichiatro išsakyta nuomone aš visiškai sutinku.